

УДК 347.44:764

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.05>**Надія Міловська,**

докт. юрид. наук, доцент,

провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України

ЕЛЕКТРОННА ФОРМА УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ

У статті розглянуто особливості електронної форми укладення договорів страхування, якими опосередковуються відносини з надання страхових послуг щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом здійснення страхової виплати (страхового відшкодування) у разі настання страхового випадку, пов'язаного із заподіянням шкоди страхувальнику, застрахованій особі або третім особам у разі страхування цивільної відповідальності страхувальника, застрахованої особи. Підкреслено, що зміна економічних та соціально-політичних складників суспільного життя призвела до виникнення нових форм та способів упорядкування цивільно-правових відносин загалом та страхових відносин зокрема. Активний розвиток і поширення інформаційно-комунікаційних технологій надали учасникам цивільного обороту можливість застосовувати в своїй діяльності електронні засоби зв'язку, забезпечуючи більш зручні способи ведення суб'єктами своєї діяльності, а також призвели до появи в цивільному обороті такого виду договору, як електронний договір.

У статті встановлено, що договір страхування, укладений в електронній формі, як і будь-який інший цивільно-правовий договір, можна розглядати як: а) правову форму, на підставі якої здійснюється надання страхової послуги; б) спосіб конкретизації дій, які повинні вчиняти сторони; в) узгоджене волевиявлення сторін, націлене на отримання відповідного результату; г) засіб взаємного контролю поведінки сторін (належне виконання зобов'язань, встановлення відповідальності), який сприяє досягненню очікуваних результатів. При цьому особливістю договору страхування, укладеного в електронній формі, є те, що сторони безпосередньо не контактують між собою і обмін інформацією здійснюється через інформаційних посередників, якими є оператори (провайдери) телекомунікацій, оператори послуг платіжної інфраструктури, реєстратори (адміністратори), що присвоюють мережеві ідентифікатори, та інші суб'єкти, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Підкреслено, що для визначення дійсності електронного договору страхування важливим є дотримання порядку його підписання сторонами.

Проведений аналіз особливостей електронної форми укладення договорів страхування із урахуванням євроінтеграційних процесів в Україні встановив необхідність врахування позитивного досвіду європейських країн у правовому регулюванні відносин у сфері електронної комерції.

Ключові слова: договірні відносини зі страхування, електронний страховий поліс, свобода договору, електронне повідомлення, електронний підпис.

Постановка проблеми. Обраний Україною курс інтеграції до Європейського Співтовариства зумовлює необхідність перегляду нормативно-правового підходу до порядку укладення цивільно-правових договорів загалом та договорів страхування зокрема. Укладений договір надає можливість його сторонам більш ефективно вирішувати спірні питання, які можуть виникнути в процесі реалізації відносин, що ним регулюються. Однак без правових норм, які встановлюють порядок укладення, зміни та розірвання договорів, принципи виконання та відповідальності за невиконання чи неналежне виконання сторонами прийнятих на себе зобов'язань, правове регулювання договорів було б неповним [1, с. 88–91].

Порядок укладення договору страхування підпорядковується як загальним нормам, які регулюють укладення цивільно-правових договорів, так і спеціальним вимогам, що стосуються договірних відносин зі страхування (гл. 67 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2], гл. 35 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [3], Закон України «Про страхування» [4], Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Про затвердження Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [5] тощо).

Відповідно до ст. 639 ЦК України договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним із моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законодавством ця форма для даного виду договорів не вимагалася. ЦК України (ст. 981) та Закон України «Про страхування» (ст. 17) передбачають, що договір страхування укладається у простій письмовій формі, недодержання якої тягне за собою його нікчемність. Як впливає зі змісту зазначених норм, письмова форма договору страхування може забезпечуватися такими способами: 1) шляхом складання одного документа, підписаного сторонами; 2) шляхом видачі страховиком страховальникові страхового свідоцтва (поліса, сертифіката). Однак у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, динамічного проникнення комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності особи та суспільства загалом поширення набуває така форма надання страхових послуг за допомогою Інтернет-мережі, як онлайн страхування. Звичні способи укладення договорів вимушено трансформуються під впливом нових технологій, тим самим забезпечуючи більш зручні способи ведення суб'єктами своєї діяльності. Проте використання електронного документообігу та електронних засобів комунікації під час укладення договорів, в тому числі й договорів страхування, має значну специфіку, яку має враховувати й законодавство, висуваючи адекватні сучасним реаліям вимоги до форми договорів.

Теоретичні засади щодо порядку укладення цивільно-правових договорів та його значення для регулювання договірних відносин між учасниками цивільного обороту розглядалися у працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: І.А. Бірюкова, Д.В. Бобрової, В.І. Брагінського, В.А. Васильєвої, В.В. Вітрянського, А.Б. Гриняка, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, Ю.О. Заїки, О.С. Іоффе, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, Н.В. Федорченко, Г.Ф. Шершеневича, Ю.С. Толстого, Є.О. Харитонова, Р.Б. Шишки та інших.

Окремі питання щодо правового регулювання відносин за договором, укладеним в електронній формі висвітлювались у наукових доробках Н.Є. Блажівської, Ю.О. Борисової, О.С. Василенко, І.Я. Верес, В.М. Желіховського, О.Ю. Кирилюк, В.С. Мілаш, С.А. Пилипенко, Н.Ю. Філатової, А.В. Чучковської та інших. У зарубіжній правовій доктрині проблемам електронних договорів присвячені роботи Daniel j. Greenwood Ray

(США), А. Campbell (США) [6], Christopher Kuner (Бельгія) [7], Anja Miedbrodt (Німеччина) [7], Gijssella Finocchiaro (Італія) [8] та інших.

Метою статті є дослідження особливостей електронної форми укладення договорів страхування, а також сучасного стану правового регулювання відносин за договорами страхування, укладеними в електронній формі.

Виклад основного матеріалу. Серед значної кількості зобов'язальних правовідносин договір страхування посідає важливе місце в системі договорів про надання послуг, що зумовлено тенденціями розвитку ринку страхових послуг. Сутність страхових відносин полягає в захисті майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати цими особами страхових платежів [9, с. 106]. Завдяки страхуванню забезпечується захист суб'єктів від можливих витрат і збитків, що спричиняються псуванням чи загибеллю майна внаслідок дії стихійних сил природи, заподіянням шкоди життю чи здоров'ю особи внаслідок нещасного випадку тощо. Як і будь-який інший цивільно-правовий договір, договір страхування можна розглядати як: а) правову форму, на підставі якої здійснюється надання страхової послуги; б) спосіб конкретизації дій, які повинні вчиняти сторони; в) узгоджене волевиявлення сторін, націлене на отримання відповідного результату; г) засіб взаємного контролю поведінки сторін (належне виконання зобов'язань, встановлення відповідальності), який сприяє досягненню очікуваних результатів.

Дія принципу свободи договору зумовлює те, що укладення більшості цивільно-правових договорів залежить виключно від розсуду сторін. Так, відповідно до змісту ст. 627 ЦК України фізичні та юридичні особи самостійно вирішують питання про укладення договору, про вибір контрагента, а також можуть вільно визначати умови майбутнього договору. Проте, крім можливості вибору контрагента та визначення змісту договору, свобода договору включає також свободу вибору сторонами форми договору [10, с. 47]. Так, у сучасних умовах страхові організації надають перевагу електронному документообігу, а відповідні договори з деяких видів страхування зазвичай укладаються шляхом підписання клієнтом заяви про приєднання до Правил страхування певного виду, що розміщені на веб-сайті страхової організації. Зокрема, відповідно до розпо-

рядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг № 3631 від 31 серпня 2017 р. «Про затвердження змін до Положення про особливості укладення договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», з 7 лютого 2018 р. договори внутрішнього обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів можуть укладатись в електронній формі.

На відміну від класичної форми укладення договорів страхування, онлайн страхування має ряд переваг, головна з яких полягає у відсутності будь-яких посередників під час придбання страхової послуги (брокерів або агентів), що своєю чергою суттєво знижує її вартість. Крім цього, мобільність договору страхування відображається у спрощенні процедури його укладення та можливості обміну інформацією за допомогою електронних засобів зв'язку. Так, Т.Ю. Кулик зазначає, що одним із найбільш позитивних моментів використання електронних засобів обміну інформацією в цивільному праві є – значна економія часу, що дозволяє одночасно скоротити витрати і розширити коло потенційних контрагентів [11, с. 3]. При цьому основними моделями онлайн страхування на сьогодні є: 1) часткове онлайн страхування, особливістю якого є подання онлайн-заявки з подальшим відвідуванням офісу страхової організації для підписання договору страхування; 2) інтернет-платіж, коли в онлайн-сервісі страхових послуг клієнт розраховує вартість договору, підбирає зручні умови страхування, оплачує страхову послугу через Інтернет, однак страховий поліс отримує в паперовій формі; 3) повне онлайн страхування, коли клієнт в онлайн-сервісі страхових послуг визначає умови договору і ціну страхової послуги (шляхом підбору ризиків у калькуляторі), оплачує послугу через Інтернет та роздруковує підписаний договір, отримавши його на електронну пошту.

Слід зазначити, що електронний страховий поліс має таку ж юридичну силу, як і стандартний паперовий страховий поліс, який можна отримати, особисто звернувшись в офіс страхової організації. Так, відповідно до п. 12 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію» [12] електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний у встановленому порядку, вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі. В основу Типового закону ЮНСІТРАЛ про

електронну комерцію [13], який має рамковий, рекомендаційний характер, також закладено підхід, основною ціллю якого є максимальне наближення електронних документів за своєю метою та функціями до паперових аналогів.

Свою чергою Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» від 20 вересня 2019 р. [14] передбачає більш чіткі формальні вимоги безпосередньо до договорів фінансових послуг, в тому числі й договорів страхування, зокрема передбачається не лише те, що договір про надання фінансових послуг повинен вчинятися у письмовій формі, а й визначаються належні способи фіксації умов при укладенні таких договорів. Так, умови договорів повинні фіксуватися: 1) у паперовому вигляді; 2) у вигляді електронного документа, створеного згідно з вимогами, визначеними Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг»; 3) шляхом приєднання клієнта до договору, який може бути наданий йому для ознайомлення у вигляді електронного документа на власному веб-сайті особи, яка надає фінансові послуги; 4) в порядку, передбаченому Законом України «Про електронну комерцію».

У юридичній літературі вказується на те, що електронний документ, у якому фіксуються умови договорів, створюється, зберігається, обробляється, записується, відображається, використовується і/або передається за допомогою електронних, аналогових та інших засобів зв'язку, що відрізняються від традиційних паперових форм, наділений встановленою законом структурою та реквізитами, що дозволяють визначити особу, від якої він виходить [11, с. 9]. Своєю чергою Л.Г. Єфімова, розкриваючи поняття електронного договору, зосереджує увагу лише на технічному боці питання та вважає, що договір в електронній формі існує у вигляді певного набору байтів машинної інформації, записаного на жорсткому диску чи на іншому відповідному носіїві [15, с. 132].

Слід зазначити, що хоча Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» і визначає вичерпний перелік видів фіксації умов договорів про надання фінансових послуг, його положення не обмежують сторону, яка підготувала проект договору і пропонує приєднатися до нього іншій стороні, в можливості змінити ці умови вже після його укладення зі споживачем [16, с. 359]. Так, у ч. 5 ст. 11 Закону України «Про електронну

комерцію» зазначається, що включення до електронного договору умов, що містяться в іншому електронному документі, шляхом перенаправлення (відсилання) до такого документа, якщо сторони електронного договору мали змогу ознайомитися з ним, не може бути підставою для визнання правочину нікчемним. Крім цього, на відміну від звичайних паперових носіїв інформації, електронні носії, як зазначає Н.Ю. Філатова, не завжди здатні забезпечити тривале і незмінне збереження даних: існують такі формати і типи файлів, які можуть бути змінені в односторонньому порядку, про що інша сторона договору може і не дізнатися без допомоги фахівця [16, с. 357]. Своєю чергою О.С. Василенко, навпаки, наголошує на тому, що електронні записи дозволяють забезпечити такий же рівень безпеки, як і документи, складені на папері, і в більшості випадків мають вищу міру надійності і швидкість обробки, особливо в тому, що стосується визначення джерела і вмісту даних, за умови дотримання ряду технічних і правових вимог [17, с. 165].

У цьому контексті слід вказати на те, що у Принципах, визначеннях і модельних правилах європейського приватного права (далі – DCFR) [18] щодо забезпечення належної фіксації умов договорів в електронному середовищі, зокрема договорів страхування, вживається поняття «довговічний носій інформації», коли йдеться про вимоги щодо форми договорів. Так, згідно зі ст. I-1:106 DCFR правочин вважається таким, що вчинений письмово, якщо він виражений текстуально і за допомогою символів, які розміщені на папері або на іншому довговічному носіїв інформації. Якщо ж правочин розміщений на якомусь іншому носіїв інформації, то він може вважатися лише таким, що має текстуальну, а не письмову, форму.

Так, Суд справедливості ЄС у справі Content Services Ltd v. Bundesarbeitskammer, в якій йшлося про те, що споживач повинен був поставити відповідний символ «галочку», що він згоден із умовами договору, перед тим, як його укласти, постановив, що інформація про умови договору, надана шляхом перенаправлення споживача по гіперпосиланню, не відповідає критеріям ст. 5 Директиви 97/7/ЕС, оскільки сайт із розміщеною на ньому інформацією не може бути класифікований як довговічний носій інформації, що є вимогою ст. 5 Директиви 97/7/ЕС (ст. 7 Директиви № 2011/83/ЕС), оскільки зберігання інформації на такому носіїв має гарантувати її незмінність, а також можливість споживача скористатися реквізитами компанії в разі необхідності захисту

прав та законних інтересів [19]. Тобто суд встановив порушення вимог Директиви 97/7/ЕС, беручи передусім до уваги не сам факт наявності згоди на укладення договору і наявність у користувача можливості ознайомитися з його умовами до моменту укладення, а формальні вимоги, які встановлені законодавством у сфері захисту прав споживачів.

Безумовно, вимога щодо фіксації на довговічних носіях інформації щодо умов договору страхування, укладеного зі споживачем – фізичною особою, є виправданою, адже споживач є слабшою стороною договору страхування і законодавство повинно встановлювати ефективні механізми його захисту від всіляких форм обману або нечесної практики з боку страховика – суб'єкта підприємницької діяльності, в тому числі і від можливості змінювати зміст договору завдяки технічним маніпуляціям. Тому в Законі України «Про захист прав споживачів», Законі України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», Законі України «Про страхування» повинна міститися вимога фіксації умов договору саме на довговічних носіях інформації.

Для укладення договору страхування страховальник подає страховикові письмову заяву за формою, встановленою страховиком, або іншим чином заявляє про свій намір укласти договір страхування (ст. 18 Закону України «Про страхування»). Процедура укладення договорів за допомогою електронних засобів зв'язку, так само як і процедура укладення будь-яких інших договорів, відбувається в декілька етапів: оферта (пропозиція укласти договір) і акцепт (прийняття такої пропозиції), однак вираження волі і оферента, і акцептанта у цих договорах є досить нетиповим [20, с. 65]. Так, відповідно до ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію» пропозиція укласти електронний договір (оферта) може бути зроблена шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-телекомунікаційних системах. Водночас відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти електронний договір, про її прийняття (акцепт) може бути надана шляхом: надсилання електронного повідомлення особі, яка зробила пропозицію укласти електронний договір; заповнення формуляра заяви (форми) про прийняття такої пропозиції в електронній формі; вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній сис-

темі, в якій розміщено таку пропозицію, і ці роз'яснення логічно пов'язані з нею.

Таким чином, з метою укладення договору страхування страховик в інформаційно-телекомунікаційній системі може розмістити пропозицію (оферту) про укладення договору страхування, яка повинна містити усі істотні умови такого договору, з якими потенційний страхувальник ознайомлюється перед укладенням договору. У разі погодження з усіма умовами, викладеними в оферті, страхувальник заповнює заявку на сайті, в яку вносить необхідні для його ідентифікації дані. Після здійснення акцепту та набрання договором страхування законної сили страхувальник отримує повідомлення про підтвердження укладення договору страхування в електронній формі та здійснення оплати на електронну пошту або засіб мобільного зв'язку, вказані при заповненні заявки. Так, відповідно до п. 3.8 Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [5], внутрішній електронний договір страхування вважається укладеним з моменту одержання страховиком відповіді про прийняття власником транспортного засобу пропозиції укласти внутрішній електронний договір страхування.

Однак, слід зазначити, що Конвенція ООН «Про використання електронних комунікацій в міжнародних договорах» [21], якою визнається юридична сила договорів, укладених за допомогою електронних повідомлень, у ст. 11 розмежовує пропозицію оферти та власне оферту. Так, пропозицію укласти договір, що зроблена за допомогою одного або декількох електронних повідомлень і є загальнодоступною для сторін, які використовують інформаційні системи, слід вважати запрошенням робити оферту (а не офертою), якщо тільки в цьому запрошенні ясно не вказується намір сторони, яка робить пропозицію, вважати себе зобов'язаною в разі акцепту. Крім цього, одним із важливих положень Конвенції ООН «Про використання електронних комунікацій в міжнародних договорах», є вирішення питання помилок, які можуть бути допущені в процесі функціонування системи повідомлень або в результаті дій особи, що використовує автоматизовані системи повідомлень, а також розподілення ризику в таких випадках [22, с. 594].

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про страхування» факт укладання договору страхування може посвідчуватися страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом), що є формою договору страхування.

Електронний страховий поліс, захищений оригінальною факсимільною печаткою і електронним підписом, має таку ж юридичну силу, як і стандартний паперовий страховий поліс. При цьому, як випливає із ч. 2 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію», електронний договір страхування, крім визначених ЦК України і Законом України «Про страхування» істотних умов, може містити інформацію про: технологію (порядок) укладення договору; порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору; можливість та порядок внесення змін до умов договору; спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту); порядок обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань; спосіб зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них; умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів та інші відомості.

Таким чином, важливим питанням для визначення дійсності договору страхування, укладеного в електронній формі, є дотримання порядку його підписання сторонами. Навіть більше, гармонізація відносин, які виникають у результаті укладання договорів із використання електронних засобів зв'язку, неможлива без запровадження єдиного державного стандарту електронного підпису [23, с. 4]. Загалом, відповідно до ст. 12 Закону України «Про електронну комерцію», моментом підписання електронного договору є використання: електронного підпису або електронного цифрового підпису, за умови використання засобу електронного цифрового підпису усіма сторонами електронного правочину; електронного підпису одноразовим ідентифікатором; аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Під електронним підписом, відповідно до ст. 2 Типового закону ЮНСІТРАЛ про електронні підписи [24], який встановлює критерії технічної надійності (автентичності) електронних підписів з метою підвищення безпеки електронних повідомлень даних і, відповідно, надання електронним документам статусу, наближеного до паперових документів, розуміються дані в електронній формі (електронний символ, процес тощо),

що додаються або логічно пов'язуються з електронним записом і призначені для ідентифікації підписанта такого запису. Своєю чергою Закон України «Про електронні довірчі послуги» [25], прийняття якого було спричинено необхідністю гармонізації національного законодавства із положеннями Регламенту (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку [26], також визначає електронний підпис як електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис.

На рівні міжнародних документів, таких як Конвенція ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах [21], а також DCFR, визначається система критеріїв, на підставі яких той чи інший різновид електронного підпису може визнаватися аналогом власноручного. Так, згідно з ч. 3 ст. 9 Конвенції ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах, електронне повідомлення вважається підписаним, якщо: а) використаний будь-який спосіб для ідентифікації підписанта і вказані його наміри щодо інформації, яка міститься в електронному повідомленні; б) цей спосіб або є настільки надійним, наскільки це відповідає меті, для якої електронне повідомлення було підготовлене або передане, з урахуванням усіх обставин, включаючи будь-які домовленості, або дозволив виконати функції ідентифікації, описані в підпункті (а).

Своєю чергою Закон України «Про електронні довірчі послуги» (п. 23 ч. 1 ст. 1) передбачає поняття «кваліфікований електронний підпис», яким вважається удосконалений електронний підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа. Саме кваліфікований електронний підпис, відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги», має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та презумпцію його відповідності власноручному підпису. Тобто зазначений вид електронного підпису наділений більшою надійністю перед іншими видами електронних підписів та здатен виконувати такі ж функції, як і власноручний підпис, а саме: функцію ідентифікації особи-підписанта, функцію збереження цілісності і незмінності документа після його підписання, а також функцію підтвердження волевияв-

лення особи взяти на себе зобов'язання, що виникають із відповідного договору.

Висновки

Отже, сфера договірних відносин зі страхування, як відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування, сьогодні, з урахуванням зростаючої ролі електронного документообігу та інформаційно-телекомунікаційних систем, є досить динамічною. Доступність різноманітних інформаційних технологій та їх постійна модернізація дозволили застосування електронної форми укладення договорів страхування, у зв'язку з чим постало питання забезпечення належного правового регулювання як самих правовідносин, які оформлюються договорами страхування, укладеними в електронній формі, так і порядку укладення в електронній формі відповідних договорів, що зумовлено також євроінтеграційними процесами в Україні та необхідністю врахування позитивного зарубіжного досвіду в цих питаннях.

Як і будь-який інший цивільно-правовий договір, договір страхування, укладений в електронній формі, можна розглядати як: а) правову форму, на підставі якої здійснюється надання страхової послуги; б) спосіб конкретизації дій, які повинні вчиняти сторони; в) узгоджене волевиявлення сторін, націлене на отримання відповідного результату; г) засіб взаємного контролю поведінки сторін (належне виконання зобов'язань, встановлення відповідальності), який сприяє досягненню очікуваних результатів. При цьому особливістю договору страхування, укладеного в електронній формі, є те, що його сторони безпосередньо не контактують між собою і обмін інформацією здійснюється через інформаційних посередників, які забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Для визначення дійсності договору страхування, укладеного в електронній формі, важливим є дотримання порядку його підписання сторонами, а саме зазначення кваліфікованих електронних підписів сторін, які є більш надійними порівняно з іншими видами електронних підписів та мають таку саму юридичну силу, як і власноручні підписи, виконуючи функції ідентифікації осіб-підписантів, збереження цілісності і незмінності документа після його підписання, а також підтвердження волевиявлення осіб взяти на себе зобов'язання, що виникають із відповідного договору страхування.

Список використаних джерел:

1. Бородовський С.О. Правове регулювання порядку укладення договору в цивільному праві України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: збір. наук. ст. 2002. Вип. IX. С. 88–91.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
4. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
5. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Про затвердження Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 27 жовтня 2011 року № 673 (зі змінами від 09.04.2019 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1197-17> (дата звернення: 01.11.2020).
6. Greenwood, Daniel F.; Campbell, Ray A. Electronic Commerce Legislation: From Written on Paper and Signed in Ink to Electronic Records and Online Authentication. *Business Lawyer* (ABA). 1997. Volume 53.1. P. 307–340.
7. Kuner, Christopher; Meidbrodt, Anja. Written Signature Requirements and Electronic Authentication: A Comparative Perspective. *EDI Law Review*. 1999. Volume 6. Issues 2 and 3. P. 143–154.
8. Finocchiaro, Giusella. Digital Signature and Electronic Signatures: The Italian Regulatory Framework under the d.lgs. 10/2002. *Electronic Communication Law Review*. 2002. Volume 9.2. P. 127–144.
9. Міловська Н.В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2019. 488 с.
10. Луць А.В. Свобода договору в цивільному праві України: навч. посібник. Київ: Школа, 2004. 160 с.
11. Кулик Т.Ю. Особенности правового регулирования договоров, заключаемых в электронной форме: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Краснодар, 2007. 21 с.
12. Закон України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
13. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996). URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/en/19-0497_0_ebook.pdf (дата звернення: 01.11.2020).
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» від 20 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 44. Ст. 278.
15. Ефимова Л.Г. Еще раз о понятии и правовой природе электронной формы сделки. *Lex Rossica*. 2019. № 8 (153). С. 129–137.
16. Філатова Н.Ю. Вимоги щодо форми договору в цифрову епоху: чого бракує українському законодавству? *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку*: матеріали XVIII наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (м. Харків, Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», 28 лютого 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 356–361.
17. Василенко О. Уніфікація правил електронної торгівлі в рамках ЮНСІТРАЛ. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 104 (1). С. 164–166.
18. Bar, C., Clive, E. M., Study Group on a European Civil Code., & Research Group on the Existing EC Private Law. Principles, definitions and model rules of European private law: Draft common frame of reference (DCFR). Munchen: Sellier. European Law Publishers, 2009.
19. Content Services Ltd v. Bundes arbeits kammer. Case C-49/11 (2012). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62011CJ0049> (дата звернення: 01.11.2020).
20. Філатова Н.Ю. Регулювання особливостей електронних договорів: порівняльно-правовий аналіз. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 139. С. 63–77.
21. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts. New York, 2005. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/en/06-57452_ebook.pdf (дата звернення: 01.11.2020).
22. Василенко О.С. Уніфікація правил електронної комерції в рамках Конвенції ООН про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах. *Держава і право*. 2011. Вип. 54. С. 589–595.
23. Кирилюк О.Ю. Договори, що укладаються з використанням електронних засобів зв'язку: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 19 с.
24. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures (2001). URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/en/ml-elecsig_e.pdf (дата звернення: 01.11.2020).
25. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05 жовтня 2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
26. Regulation (EU) 910/2014 of the European Parliament and of the Council. August, 28 2014. *Official Journal of the European Union*. 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2014:257:TOC> (дата звернення: 01.11.2020).

Nadiia Milovska. The electronic form of concluding insurance contracts

In the article the features of the electronic form of concluding insurance contracts are discussed, which mediate relations on the provision of insurance services to protect the property interests of individuals and legal entities by making an insurance payment (insurance compensation) in the case of insured event related to causing harm to the insured, the insured person or third parties in the case of civil liability insurance of the insured, the insured person. It is emphasized that the change of economic and socio-political components of public life has led to the emergence of new forms and methods of regulating civil law relations in general and insurance relations in particular. The active development and dissemination of information and communication technologies provided participants in civil circulation with the opportunity to use electronic means of communication in their activities, providing more convenient ways for subjects of doing their activities, and also led to the appearance in civil circulation of such a type of contract as an electronic contract.

In the article it is established that an insurance contract concluded in electronic form, as well as any other civil law contract, can be considered as: a) the legal form on the basis of which the provision of insurance services is carried out; b) the way of specifying the actions to be performed by the parties; c) the agreed expression of the will of the parties, aimed at obtaining the appropriate result; d) a means of mutual control of the behavior of the parties (proper fulfillment of obligations, establishment of responsibility), which contributes to the achievement of the expected results. At the same time, a feature of an insurance contract concluded in electronic form is that the parties do not directly contact each other and the exchange of information is carried out through information intermediaries, which are telecommunications operators (providers), payment infrastructure service operators, registrars (administrators), which assign network identifiers and other subjects providing information transfer and storage using information and telecommunication systems. It is emphasized that in order to determine the authenticity of the electronic insurance contract, it is important to comply with the procedure for its signing by the parties.

The analysis of the features of the electronic form of concluding insurance contracts established, taking into account the European integration processes in Ukraine, the need to take into account the positive experience of European countries in the legal regulation of relations in the field of electronic commerce.

Key words: insurance contractual relations, electronic insurance policy, freedom of contract, electronic message, electronic signature.

